

XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA BUDJET TASHKILOTLARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI AMALGA OSHIRISH

Akramova Dilnoza Zakrjonovna

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi sirtqi Davlat
moliyaviy nazorati va auditi yo'nalishi tinglovchisi
<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.10612551>

ARTICLE INFO

Received: 24th January 2024

Accepted: 30th January 2024

Online: 31th January 2024

KEY WORDS

Budjet, budget tashkiloti, Buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari(BHXS), davlat sektori, Moliya yili, passiv schot, aktiv schot, moliyaviy natijalar.

ABSTRACT

Davlat sektorida buxgalteriya hisobi xalqaro standartlari asosida buxgalteriya hisobi va hisoboti tizimini takomillashtirish hisob yuritishni uslubiy jihatlarini xalqaro amaliyotda umumqabul qilingan nomalarga moslashish asosida mamlakat reytingini yanada oshirish; davlat moliyasini boshqarishda hisobotlarni axborot qamrovi va shaffofligini oshirish; moliyaviy va statistik hisobotlarni integratsiyalashuvini ta'minlash; xalqaro munosabatlarni globallashtirish sharoitida chet el investitsiyalari hamda donorlik mablag'lari xajmini ko'paytirishdan iborat.

KIRISH. Keyingi yillarda mamlakatimiz budjet va soliq siyosatida olib borilayotgan islohotlar sharoitida budjet tashkilotlarini budjetdan moliyalashtirishni qisqartirish uchun olib borilayotgan tadbirlar, budjet tashkilotlarining budjetdan tashqari jamg'armalari ahamiyatining yuqori ekanligini ko'rsatib bermoqda. Bu borada qabul qilinayotgan me'yoriy-huquqiy asoslar olib borilayotgan ishlar buning yaqqol dalilidir. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2019 yilda mamlakatimizni rivojlantirishning eng muhim ustuvor vazifalariga bag'shlangan Oliy Majlisga qilgan Murojaatnomasida " Budjet mablag'laridan samarali foydalanish tizimini yanada takomillashtirish zarurligi, budjet hisobidan mablag` ajratiladigan har qanday dastur yoki loyihaning sifat va miqdor ko'rsatkichlaridan iborat, natijaga yo'naltirilgan indikatorlari bo'lishi kerakligi ta'kidlab o'tildi. Ma'lumki, soliq stavkalari pasaytirilishi yoki ayrim soliqlar bekor qilinishi bilan budjetga tushadigan mablag` albatta kamayadi. Buni samarali soliq ma'muriyatchiligi orqali bartaraf etish va budjet barqarorligini ta'minlash mumkun. Aynan shunga erishish birinchi galdagi vazifamiz" ekanligi prezident Sh. Mirziyoyev tomonidan aytib o'tildi. Budjet ijrosi jarayonida Davlat budjeti mablag'lari va budjet tashkilotlarining budjetdan tashqari mablag'lari shakllanishi hamda sarflanishini uzluksiz hisobga olish, ularni hujjatlashtirish va axborotlarni tizimli shakllantirish uchun budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi tashkil etilgan. Budjet mablag'laridan oqilona va samarali foydalanish, budjet taqchilligini oldini olish dolzarb masalalardan biri sanaladi. "Albatta, Davlat budjeti o'lchovsiz emas, mablag'larni qattiq tejash, belgilangan maqsad uchun va oqilona ishlatishni ta'minlash zarur. Bu – hammaga ravshan va rad etib bo'lmaydigan haqiqat"- deydi Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev o'z nutqlarida. Budjet

tashkilotlari budjet mablag'larining asosiy iste'molchisi hisoblanib, davlat budjeti xarajatlarini tashkil etadi va xarajatlar smetasi asosida budjetdan moliyalashtiriladi.

Oxirgi yillarda davlat moliyasini isloh qilish loyihasini amalga oshirish doirasida so'nggi natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirish tamoyillarining joriy qilinishi, budjetining g'azna ijrosiga o'tilishi, o'rta muddatli budjet istiqbollari belgilash siyosatining ilgari surilishi, davlat hamda budjet siyosatidagi boshqa o'zgarishlarning amalga oshirilishi budjet tashkilotlarida o'z xarajatlarini aniqlash va smetalarni ishlab chiqish, budjetdan tashqari mablag'larni safarbar qilish tartiblarini takomillashtirishni talab etmoqda. Budjet tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar jarayonida mablag'lardan maqsadli va oqilona foydalanishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu borada budjet hisobining xorij tajribalarini o'rganish ilmiy tadqiqot ishlarini olib borishda alohida ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, budjet hisobi va hisobotini takomillashtirishda byudjet hisobining xorij tajribalari, ularni qo'llashning afzalliklari va bosqichlarini chuqur o'rganishni talab etadi. O'zbekiston Respublikasi davlat sektorida buxgalteriya hisobi va hisobotini takomillashtirish Budjet tizimida amalga oshirilayotgan islohatlarni asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida belgilandi va kontseptsiya qabul qilindi. Kontseptsiyaga ko'ra Budjet hisobi standartlarini qabul qilish belgilandi. Davlat sektorida buxgalteriya hisobi xalqaro standartlarini mamlakatlarda qo'llash yanada yuqori sifatli moliyaviy hisobotlar davlat sektori faoliyati natijalarini baholashga katta imkoniyat yaratadi, axborotlarni shaffofligini oshiradi, Budjetga moliyaviy hisob va statistik hisobotlarni yuqori darajada integratsiyalashuvini ta'minlaydi, axborotlarni ishonchliligi va to'liqligini oshishi hisobiga davlat aktivlarini samarali boshqarish imkonini beradi, moliyaviy hisobotlarni boshqa mamlakatlar moliyaviy hisobotlari bilan solishtirish imkoniyati yaratiladi, xalqaro munosabatlarni globallashtirish sharoitida mamlakat majburiyatlari qandayligi va uni o'z resurslari bilan qanday boshqarayotganligi shuningdek moliyaviy xolatni tushinish asosida chet el investitsiyalarini xajmini oshishi va donorlik mablag'larini ko'payishi imkonini beradi. Yuqoridagilardan aytish mumkinki Davlat sektorida buxgalteriya hisobi Xalqaro Standartlari butun jahonda yanada kengroq foydalanilmoqda va tan olinmoqda. Hatto ba'zi mamlakatlar Davlat sektorida buxgalteriya hisobi Xalqaro Standartlarini o'z standartlaridek o'zgarishlarsiz ishlatishmoqda, ba'zilar esa mamlakat xususiyatidan kelib chiqib ba'zi o'zgarishlarni kiritmoqdalar.

Ma'lumki, budjet tushinchasi keng qo'llaniladigan tushunchalardan biri hisoblanadi. Shunday ekan eng avvalo Budjet tushinchasiga aniqlik kiritib olishimiz zarur. Budjet - maqsad uchun mo'ljallangan pul jamg'armasi bo'lib unda daromadlar va xarajatlar manbaalari va yo'nalishlari nazarda tutiladi. Shu jihatdan oila Budjeti, korxona Budjeti, davlat Budjeti, davlat jamg'armalari Budjeti va boshqalar bo'lishi mumkin.

Hisob – jarayon, hodisalarni miqdor jihatdan tavsiflash sifat jihatdan aks ettirishdir. Hisobni ham bir qancha turlarga ajratish mumkin, ya'ni tezkor hisob, statistik hisobi, buxgalteriya hisobi va boshqalar. Hisobni tashkil etish asosida axborotlar shakllantiriladi. Bu axborotlar jarayonni borishini nazorat qilishga, boshqaruv qarorlarini qabul qilishga, joriy va uzoq muddatli rejalar tuzishga asos bo'lib xizmat qiladi. Budjet hisobi - Budjet tizimi Budjetlarini ijro etishda hisobga olinadigan, pulda ifodalangan aktivlar va majburiyatlarning, shuningdek mazkur aktivlar va majburiyatlarni o'zgartiruvchi operatsiyalarning holati to'g'risidagi axborotni to'plash, ro'yxatdan o'tkazish va umumlashtirishning tartibga solingan

tizimidir. Budjet hisobi standarti – Budjet hisobini yuritishga belgilangan talablarni aks ettirgan hujjatdir. Budjet hisobi standarti milliy hamda xalqaro standartlarga bo'linadi. O'zbekiston Respublikasi "Budjet kodeksi" ga muvofiq Budjet hisobini yagona uslubiyoti Budjet hisobining xalqaro standartlariga, shuningdek boshqa qonun hujjatlariga muvofiq belgilanadi. Davlat sektorida buxgalteriya hisobi xalqaro standartlari (DSBHXS) – davlat sektoridagi tashkilotlarda (davlat ishtirokidagi tijorat korxonalaridan tashqari) yuqori sifatda jahon standartlari asosida moliyaviy hisobotlarni tuzish bo'yicha xalqaro miqyosda umumqabul qilingan qoidalaridir. Budjet ijrosi jarayonida aktivlar va majburiyatlarning, shuningdek mazkur aktivlar va majburiyatlarni o'zgartiruvchi operatsiyalarning holati to'g'risidagi axborotni to'plash, ro'yxatdan o'tkazish va umumlashtirishning tartibga solingan tizimi bo'lgan Budjet hisobini yuritishga qo'yilgan yagona talab Budjet hisobi standartlari belgilaydi.

Budjet hisobi va hisoboti tizimini tartibga soluvchi davlat organi - O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi hisoblanadi va Budjet hisobi standartlarini tasdiqlaydi. O'zbekiston Respublikasi davlat sektorida buxgalteriya hisobi va hisobotini takomillashtirish Budjet tizimida amalga oshirilayotgan islohotlarni asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida belgilandi va kontseptsiya qabul qilindi. Kontseptsiyaga ko'ra Budjet hisobi standartlarini qabul qilish belgilandi. Davlat sektorida buxgalteriya hisobi xalqaro standartlari Xalqaro buxgalterlar uyushmasi tarkibidagi Davlat sektorida buxgalteriya hisobi xalqaro standartlari Kengashi tomonidan ishlab chiqiladi. Davlat sektorida buxgalteriya hisobi xalqaro standartlari Kengashi a'zolari Xalqaro buxgalterlar uyushmasi tomonidan tayinlanadi. Jami 18 a'zo bo'lib 15 tasi Xalqaro buxgalterlar uyushmasi tomonidan, 3 tasi jamoatchilikdan tavsiya etiladi. Kengashning jamoatchilik a'zolari xar qanday shaxsdan yoki tashkilotdan tavsiya etilishi mumkin. Bundan tashqari Davlat sektorida buxgalteriya hisobi xalqaro standartlari kengashiga cheklangan miqdorda davlat sektorida moliyaviy hisobotga manfaatdor organlardan kuzatuvchilar tayinlanadi va ular yig'ilishda fikr bildirish xuquqiga ega lekin ovoz berish xuquqiga ega emas. Davlat sektorida buxgalteriya hisobi xalqaro standartlari Kengashi tomonidan maslaxat guruxi tashkil etiladi va ular ishchi gurux hisoblanib ovoz berish xuquqidan foydalanmaydi. Maslaxat guruxi raxbari bo'lib Kengash raisi hisoblanadi.

Jahon amaliyotida davlat sektori uchun buxgalteriya hisobining kassa metodi, modifikatsiyalashtirilgan kassa metodi, modifikatsiyalashtirilgan hisoblash metodi va xisoblash metodi mavjud. Davlat sektori uchun buxgalteriya hisobining kassa metodi. Mazkur metodda barcha hodisalarni pul mablag'larining harakati bo'yicha qayd qilish ko'zda tutiladi. Bunda aktivlar va majburiyatlarga doir ko'pgina hodisalar buxgalteriya hisobi doirasida hisobga olinmay qoladi. Mazkur metod sharoitida sotib olingan asosiy vositalar sotib olib kelingandan so'ng bir yo'la xarajatlarga qo'shib yuboriladi. Davlat sektori uchun buxgalteriya hisobining modifikatsiyalashtirilgan kassa metodi. Mazkur metodda hisobot yili tugagandan so'ng keyingi yilning birinchi oyida sodir bo'lgan va avvalgi hisobot yiliga doir barcha hodisalar tugagan hisobot yiliga tegishli deb qabul qilinadi, bu davr ichida avvalgi hisobot yilida qabul qilingan barcha majburiyatlarni davlat to'lov beradi va davlat Budjeta avvalgi hisobot yilida olishi kerak bo'lgan daromadlarini oladi. Bu tartib hisobotlar davlat sektori uchun buxgalteriya hisobining hisoblash metodi bo'yicha tuzilganda ham sakdanib qoladi. Bu esa qandaydir darajada aktivlar va majburiyatlarni baholash imkonini yaratadi. Mazkur metod sharoitida ham sotib olingan asosiy vositalar sotib olib kelingandan so'ng bir yo'la xarajatlarga qo'shib

yuborish tartibi saqlanib qoladi. Davlat sektori uchun buxgalteriya hisobining modifjatsiyalashtirilgan hisoblash metodi. Mazkur metodda sodir bo'lgan barcha hodisalar sodir bo'lishi bilan daromadlar daromad deb, xarajatlar xarajat deb hamda ayrim aktivlar va majburiyatlar ham sodir bo'lgan paytda tan olinadi. Mazkur metod sharoitida kassa metodidagi kabi sotib olingan asosiy vositalar sotib olib kelingandan so'ng bir yula xarajatlarga qo'shib yuborish tartibi saqlanib qoladi. Bu esa hisobni osonlashtirish imkonini beradi hamda davlat sektori uchun buxgalteriya hisobining hisoblash metodiga o'tishni ancha osonlashtiradi.

Yuqorida aytilganlardan ko'rinib turibdiki, davlat sektorida kassa metodiga asoslangan buxgalteriya hisobi yuritilganda sodir bo'lgan hodisalar bo'yicha pul mablag'iaoining kelib tushishi yoki pul mablag'la-rining tulanishchi paytida tan olinsa, davlat sektorida xisoblash metodiga asoslangan buxgalteriya hisobi yuritilganda esa sodir bo'lgan hodisalar aktivlarning qiymati va majburiyatlarning summasi paydo bo'lgan yoki ularning iqtisodiy qiymati o'zgargan paytda tan olinadi. Davlat sektori uchun buxgalteriya hisobining hisoblash metodida aktivlarning sof qiymatini ko'paytiruvchi hodisalar daromadlar deb, aktivlarning sof qiymatini kamaytiruvchi hodisalar esa xarajatlar deb tan olinadi. Davlat boshqaruv sektorining aktivlari sof qiymati hamda ular faoliyatining natijalari bo'lib davlat boshqaruv sektorining aktivlari kiymati bilan majburiyatlari summasi o'rtasidagi farq hisoblanadi. Hisoblash metodi – buxgalteriya hisobida sodir bo'lgan barcha operatsiyalar va boshqa hodisalar, ular sodir bo'lgan paytda qayd etiladigan (pul mablag'lari va uning ekvivalenti kelib tushgan e'ki to'lanishidan oldin) buxgalteriya hisobi metodi. Hisoblash metodi moliyaviy hisobotlar ular oldiga qo'yilgan maqsad va vazifalarni bajarishi uchun hisoblash usuli bo'yicha tuzilishi kerak. Bu usulga binoan, voqea va hodisalar ular ro'yobga chiqarilishi bilanoq tan olinishi (pul to'langani yoki olinganida emas) va moliyaviy hisobotda ular amalga oshirilgan davrda aks ettirilishi kerak. Hisoblash tamoyiliga binoan tuzilgan hisobot nafaqat o'tgan voqea xodislar, balki tashkilotning uzishi kerak bo'lgan majburiyatlari, olishi kerak bo'lgan iqtisodiy resurslari haqida ma'lumotlar beradi. Shunday qilib, foydalanuvchilar iqtisodiy qarorlar qabul qilishi uchun muhim axborotni taqdim etish imkoniyati paydo bo'ladi. Hisoblash usulidagi Davlat sektorida buxgalteriya hisobi xalqaro standartlari hisoblash (moliyaviy hisobotlar ular oldiga qo'yilgan maqsad va vazifalarni bajarishi uchun hisoblash usuli bo'yicha tuzilishi kerak) hamda faoliyatni uzluksizligi (moliyaviy hisobot odatda tashkilot faoliyat ko'rsatyapti va operatsion faoliyatini bundan keyin ham davom ettiradi degan taxmin asosida tuziladi) tamoyillariga asoslangan.

Hisoblash usuliga asoslangan moliyaviy hisobot tarkibi:

- moliyaviy holati haqida hisobot;
- faoliyatning moliyaviy natijalari haqida hisobot;
- sof aktiv/kapital o'zgarishi xaqida hisobot;
- pul mablag'lari harakati xaqidagi hisobot; tasdiqlangan budget.

Moliyaviy holati haqida hisobotda taqdim etiladigan axborotlar -asosiy vositalar, investitsion ko'chmas mulk, nomoddiy aktivlar, moliyaviy aktivlar, investitsiyalar, zaxiralar, almashuvsiz muomalalardan tushum (soliq va transfertlar), valyuta almashuv muomalalaridan tushumlar, pul mablag'lari va pul ekvivalentlari, to'lanadigan soliqlar va transfertlar, valyuta almashuv muomalalariga tulovlar, rezervlardan iborat. Faoliyatning moliyaviy natijalari haqida hisobotda taqdim etiladigan axborotlar – tushum, moliyalashtirish bo'yicha xarajatlar, ulushli metodda hisobga olinadigan uyushma tashkilotlarini profitsit yoki defitsitdagi ulushi, aktivlarni

chiqib ketishi yoki majburiyatlarni tugatish bo'yicha soliq to'langunga qadar foyda va zarar, profitsit yoki defitsitdan iborat.

Sof aktiv/kapital o'zgarishi haqida hisobotda taqdim etiladigan axborot - hisobot davri profitsiti yoki defitsiti, tushumlar va xarajatlar moddalari bo'yicha jamlanmasidan iborat. Amaldagi qonunchilikka muvofiq budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi hisoblash usulida yuritilishi nazarda tutilgan. Bugungi kunda mamlakatimizda Davlat sektorida buxgalteriya hisobi xalqaro standartlari asosida buxgalteriya hisobi va hisoboti tizimini takomillashtirish kontseptsiyasiga muvofiq budjet hisobining standartlari loyihalari ishlab chiqilmoqda hamda tegishli soha mutaxassisleri ishtirokida muxokamalardan o'tkazilmoqda.

Korxonalar – jamiyat ehtiyojini qondirish va foyda olish maqsadida mahsulot ishlab chiqarish, ishlar va xizmatlar bajarish uchun belgilangan qonun asosida tashkil qilingan mustaqil xo'jalik yurituvchi subyekt bo'lib hisoblanadi. "O'zbekiston Respublikasida korxonalar to'g'risida"gi qonunda korxonalarning tashkiliy huquqiy shakllari belgilab berilgan. Ularning asoslari davlat, fermer, xususiy, oilaviy, mahalla, to'liq shirkat, yopiq turdagi hissadorlik jamiyati, ochiq turdagi hissadorlik jamiyati, ijara, fermer xo'jaliklari va boshqalar hisoblanadi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida byudjet tashkilotlarda buxgalteriya hisob siyosatini to'g'ri tashkil qilish g'oyat muhim ahamiyatga ega. Korxona va tashkilotlarda buxgalteriya hisobi sodir bo'layotgan xo'jalik jarayoni hamda muommolarini kuzatib va qayd etib qolmasdan, ishlab chiqarish rejasining bajarilishi ustidan tekshiruvni amalga oshira borib, rejalashtirish, nazorat qilish va iqtisodiyotni boshqarish ishida asosiy funksiyani bajaradi.

Buxgalteriya hisobini to'g'ri tashkil qilish bo'yicha metodologik rahbarlik ham Moliya vazirligining buxgalteriya hisobi va auditi uslubiyati boshqarmasi tomonidan olib boriladi. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi Makroiqtisodiyot va statistika vazirligi bilan kelishilgan holda buxgalteriya hisobi schyotlar rejasini, buxgalteriya hisobi va hisobotining tipik shakllarini, ulardan foydalanishga oid yo'riqnomalarni tasdiqlaydi, buxgalteriya hisobini yaxshilash va takomillashtirishga doir takliflarni joriy qiladi². Buxgalteriya hisobi — kundalik va umumiy ma'lumotlar olish maqsadida ayrim korxona, hissadorlik jamiyati, muassasa, tashkilot va boshqalarning xo'jalik faoliyatini uzluksiz ravishda kuzatish va nazorat qilish tizimidan iboratdir. Buxgalteriya hisobining maqsadi foydalanuvchilarni to'liq, ishonarli, o'z vaqtida tuzilgan moliyaviy va buxgalteriya hisobining boshqa axborotlari bilan ta'minlashdan iborat. Rejalashtirilayotgan ishlab chiqarish uchun pul va moddiy vositalar ehtiyojiga asosan hisoblash, taxmin qilinayotgan daromad va mahsulotlar tannarxini rejalashtirish, shuningdek, qo'yilgan maqsadga erishish yo'llarini izlash. Ishlab chiqarish jarayoni va iqtisodiy ko'rsatkichlarning haqiqatda bajarilishi va biznes-rejalarda mo'ljallanganini kuzatish, ya'ni xatti-harakatlar mo'ljallangan rejaga qanchalik muvofiqligini belgilash. Ichki va tashqi foydalanuvchilar uchun korxona haqida to'liq va ishonchli axborot bilan ta'minlashni bildiradi. Bu funksiya qo'yilgan maqsadlarni amalga oshirish uchun byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobining vazifalari korxona va tashkilot ishlab chiqarish xo'jalik faoliyati vazifalaridan kelib chiqqan holda quyidagilardan tashkil topadi:

1. Belgilangan reja topshiriqlari o'z vaqtida bajarilishini nazorat qilish;
2. Moddiy mehnat va moliya resurslaridan samarali va oqilona foydalanish;
3. Ichki ishlab chiqarish rezervlarini aniqlash va ishga solish;

4. Korxona rahbari va ma'muriyatini hamda yuqori tashkilotlarni zarur hisobot ma'lumotlari bilan o'z vaqtida ta'minlash;

5. Korxona mulkchiligining xavfsizligini ta'minlash;

6. Iqtisodiy tartibning amalga oshirilishi ustidan nazorat olib borish.

Respublikamiz mustaqillikka erishgan vaqtdan boshlab bozor iqtisodiyoti talablari va moliyaviy hisobotning xalqaro andozalariga muvofiqlashtirish maqsadida buxgalteriya hisobi tizimi bosqichma- bosqich isloh qilib kelinmoqda, ushbu islohotni iqtisodiy, fuqarolik huquqiy sohada yuz berayotgan jarayonlar va buxgalteriya hisobini xalqaro miqyosda uyg'unlashtirish zaruriyati taqozo etdi. Bozor iqtisodiyoti buxgalteriya hisobi faqat hisob yuritish siyosati va statistika vazifasini bajarib qolmasdan, balki manfaatdor tomonlarga rahbari, tashqi investorlar va foydalanuvchilarga asosan moliyaviy axborotga asoslanadigan samarali axborot tizimi zarurligi natijasida kelib chiqadi. Tahlil korxonaning moliyaviy-iqtisodiy holatini yaxshilash maqsadida qaror qabul qilish uchun ilgari qabul qilingan strategiya va taktikasini baholash hamda tahlil qilish jarayonidir. Tahlil natijasida korxonada boy berilgan imkoniyatlar hisoblab chiqiladi, mavjud rezervlar hajmi belgilanadi, uskunalar, mehnat va xomashyo resurslaridan foydalanish darajasi oshadi, shuningdek, moddiy resurslar bilan uzluksiz ta'minlash yo'lga qo'yiladi.

Xulosa qiladigan bo'lsak, har bir budjet tashkilotlari hisobotda aks ettirilgan joriy davr uchun va har bir oldingi davr uchun moliyaviy hisobotning o'zgartirish va qo'shimchalar kiritilgan qismini har bir moddalar qatoriga kiritilgan tuzatishlar summasini amalda imkoni ochiq ko'rsatishi lozim. O'zbekiston Respublikasi Davlat budjetida turuvchi tashkilotlarning budjetdan ajratilgan mablag'lar bo'yicha harajatlar smetasini va byudjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha daromadlar va harajatlar smetalarini tuzish, ko'rib chiqish, tasdiqlash va ro'yxatdan o'tkazish, shuningdek, shtatlar jadvalini tuzish va ro'yxatdan o'tkazish tartibi bilan belgilangan.

References:

1. Vahobov A., Ibragimov A., Ishonqulov N. Moliyaviy va boshqaruv tahlili. T.: "Sharq" NMAK, 2005-y.
2. Karimov A., Islomov F., Avloqulov A. Buxgalteriya hisobi. T.: -"Sharq" NMAK, 2004-y.
3. Norbekov D. Buxgalteriya hisobi nazariyasi. T.: -"Iqtisodmoliya", 2006 y.
4. Ostonaqulov. Budjet hisobi. T.: 2008-y.
5. Ochilov I. Moliyaviy hisob. T.: - "Moliya" 2008-y. 6.Sotivoldiyev A.S. Zamonaviy buxgalteriya hisobi. T.: - 2002-y.
6. O'zbekiston Respublikasi Byudjet Kodeksi. O'zbekiston Respublikasi qonuni. O'RQ-360-son. 26.12.2013. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2013 y. №52-I-son.//www.lex.uz
7. "Buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari". Tarjima. A. Rizaqulov, B.Xasanov, A.Usanov, Z.Mamatov. T.: - 2004.
8. Karimova Z.X., Djamalov X.N., Islamkulov A.X. "Byudjet tizimi". O'quv qo'llanma. T.: "VORIS NASHRIYOT", 2012 y.
9. Mehmonov S. "Byudjet hisobi". O'quv qo'llanma. -T.: "Fan va texnologiya". 2012. 352 b.